

ביאורים

המהר"ל הזכיר לעיל (י' סיון) שסידור העולם ('סוד עריות') נעשה במידת החסד. יש קשר בין מידת החסד לבין איסור עריות: בתורה נזכר: "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אָחוֹתוֹ בֵּת אָבִיו אוֹ בֵּת אִמּוֹ וְרָאָה אֶת עֶרְוַתָּהּ וְהָיָה תְרָאָה אֶת עֶרְוַתוֹ חֶסֶד הוּא" [ויקרא כ, ז]. מדוע מכנה התורה את איסור עריות כ'חסד'? עניינו של החסד הוא נתינה. התפשטות מציאות אחת והשפעתה על מציאות אחרת. כזה הוא קשר בין איש לאישה, שמעניקים זה לזה ודואגים זה לשלמו של זה.

סוד עריות והצורך לאסור חלק מהנתינה בין איש לאישה - משמעותם שיש חסד מזיק. חסד בלא אבחנה אינו טוב. הנתינה צריכה להינתן למי שמתאים לקבל. כאשר ישנו חסד במקום הלא נכון, נוצרים עיוותים עמוקים המצריכים עונש מיתה והכרתה מעם ישראל. הקב"ה בחכמתו טבע בעולמו חוק, מתי החסד מועיל ומתי הוא מזיק. פריצה של חוק זה מזיקה ופוגעת בקדושתו של האדם, והחסד והנתינה מידרדרים לבהמיות ואהבה עצמית רדודה. ייתכן שחוק זה הינו חוק התורה כולה - מתי על האדם לנסות לרומם מציאות מסוימת, ומתי אין הדבר בכוחו, ובמקום שהוא ירומם את המציאות, המציאות תשפיל אותו.

איסורי העריות שבתורה מלמדים אותנו על סדרי הקדושה בישראל באופן כללי. בקדושה ישנם שני מרכיבים - פרישות מדרכים עקלקלות, ומרכיב של חיים וחיבור לטבע העליון של האדם. בלימוד סוד העריות אנו לומדים אלו חיבורים בין איש לאישה הם חיבורים של קדושת המשפחה הישראלית, ואלו חיבורים הם דרכים פסולות וטמאות שיש להתרחק מהן. באופן רחב יותר, סוד עריות מלמד אותנו ממה האדם צריך להתרחק ולמה עליו להתקרב.

אף שגם עניין העריות הוא עניין עמוק מאוד, כיוון שהוא נוגע לסדר בני האדם והחיבורים הכשרים והפסולים ביניהם, הלימוד נעשה מרב לשני תלמידים; אפשר להקביל זאת לבריאת העולם, שבה סידר ה' את בני האדם - כך גם בלימוד זה הרב מעביר לתלמידים את הסדר הנכון של המציאות ויוצר בקרבם מציאות רוחנית מסודרת ואמתית. אפשר גם להקביל לימוד זה לאיש ואישה, כפי דברי הגמרא: "שלשה שותפין הן באדם: הקדוש ברוך הוא ואביו ואמו" [קידושין ל:]. הנשמה ניתנת מאת הקב"ה בהתאם לחיבור הנכון בין איש לאישה. כך גם בלימוד זה - התורה, הנמשלת לנשמה, נמסרת כאשר ישנו מצב רוחני מתאים אצל התלמידים, ומצב כזה מתאפשר רק במצב שבו ישנם שני לומדים המכוונים ומאזינים לדברי הרב, ולא כאשר ישנם שלושה לומדים - ואז יכול להיות מצב שבו שני תלמידים מדברים בינם לבין עצמם, ורק אחד מקשיב ומאזין לדברי הרב.

לסיכום, מסיים המהר"ל, ישנן שלוש מדרגות של עומק רוחני הדורשות רמה רוחנית מתאימה: המדרגה של סוד עריות שאותה הסברנו כעת. מעליה נמצאת המדרגה של מעשה בראשית - נקודת המעבר מעולם אלוהי לעולם אנושי ובריאת בני האדם, ועל כן יש ללמד זאת רק ליחיד. הדרגה הגבוהה ביותר היא מעשה מרכבה, העוסק במציאות טרם בריאת האדם, מציאות שנבדלת לחלוטין מהאדם, ולכן אין ללמוד אפילו ליחיד. כמות הלומדים משפיעה על צורת הלימוד ועל איכותו, ובעיקר על המצב הנפשי שבו נמצא הלומד. כיוון שהתורה היא אינה ידיעות שכליות גרידא, אלא מציאות נשמית הנמסרת בכל רגע מבורא עולם (כפי שאנו מברכים בתורה 'נותן התורה' בלשון הווה), יש צורך במעלה רוחנית ובמצב נפשי שיתאים לקליטת הארה רוחנית.

לעילוי נשמת אברהם זאב בן ישראל משה ז"ל

נדרשת ליחיד, ואין דורשים לשניים, כי מעשה בראשית הוא הבריאה שברא הקב"ה. העריות זהו החוק שקבע הקב"ה לנבראים בעולם שלא ישנו אותו, ודבר זה במדרגת הנבראים, לכן דורשים בשניים אבל לא בשלושה. האיסור לדרוש בשלושה מבואר בחז"ל, שאם ירוש בשלושה יש חשש לטעות. הלימוד בחוקי הקב"ה הוא דבר שראוי להסתירו, אבל אם יהיו שלושה תלמידים, יש חשש שבשעה שהרב יסביר לאחד, ³שני התלמידים האחרים ידונו ביניהם ויסיקו מסקנות שאינן נכונות, מפני שדברים אלו נעלמים ונסתרים, וצריכים להם רב שילמדם.

[במה - מסוים. כל דבר זה - העיסוק בעריות דהיינו בסידור חוקי הבריאה אף הוא ענין נסתר מן האדם.]

המהר"ל המבואר 'קול חי'

הבנת החוקים
שבבריאה
דורשת לימוד
ופרטום

ועריות מתר לדרש לשניים, מפרש שם (בהגיגה שם) עריות, סוד עריות. ופרוש סוד עריות, ¹סדר המציאות וחבורם זה עם זה, ועל זה בא סוד העריות, שהשם יתברך סדר בחכמה שזה אסור עם זאת וזאת אסורה עם זה כפי הסדר שסדר השם יתברך הנמצאות בחכמה, וכל סדר במה, אי אפשר רק בין שני דברים, כי בדרך אחד ובנמצא אחד אין סדר. ולפיכך דורשין בעריות בשניים, וזה, הדורש השלישי המוציא הדבר, כי ראוי שיהיה הלמוד ²כפי הלמוד שהיא החכמה עצמה, שאם הלמד שהוא החכמה מתפשט, כך הלמוד מתפשט גם כן לפירסם אותו. ולפיכך, במה שסוד עריות תולה בסדור הנמצאים והתחבר זה עם זה והתרחק זה מזה, ואין סדר רק בשניים המסדרים מן המסדר, ודבר זה בנדאי התפשטות בעולם, לא כמו מעשה בראשית שאינו רק הוצאתם לפעל, לפיכך דורשין בעריות בשניים והדורש הוא השלישי. ועוד, במה שהעריות כלם התרחקות מדבר שאין ראוי החבור, ויהיו הנמצאים עומדים בחקם וגבולם שנתן השם יתברך להם. ולכך נקראים העריות חק כדכתיב (ויקרא יח, ד): את חקתי תשמרו גבי עריות. וזהו סוד העריות, כי השם יתברך המציא הנמצאים ונתן להם חק ולא יצאו מחקם. וזהו כולל כל הנבראים שיש להם חק, שישמרו חקם. והעריות שהוא החבור במי שאין ראוי לו, הוא יציאה מן החק, ולפיכך ענין העריות הוא יותר קרוב אל העולם שהוא חק הנמצאים, שלא יצאו מחק אשר ראוי להם מצד עצמם. והרי המדרגות הם שלש: האחד, הוא המרכבה, במה שהוא יתברך נבדל מן הנמצאים לגמרי. ומפני כי ההשגה הזאת במה שהוא יתברך נבדל מן העולם, לכך אין ראוי שיהיה פרוסם בעולם לגמרי לדבר זה, ואין דורשין במרכבה ביחיד. ומעשה בראשית שהוא יציאת העולם לפעל מן השם יתברך, והוא מדרגה יותר נראה בעולם, דורשין לאחד ולשניים אסור, שהרי אין מעשה בראשית רק מה שהוציא לפעל הנבראים. אבל העריות, שהוא חק הנמצאים עצמם שלא יצאו מסדר הראוי להם, הוא מדרגה עוד יותר נתלה בנמצאים עצמם, הוא יותר קרוב אל העולם, ולפיכך בשניים מתר ולשלושה אסור. כי כבר אמרנו, כי כל דבר זה ³הוא נבדל מן העולם עצמו אחר המצאו ואחר שסדרו השם יתברך, ולפיכך יותר יש הטעה גם כן בדרך הזה, כמו שמפרש שם, שאם ידרש בשלושה, מתוך שהרב מסביר דבר לאחד, דבר שראוי להסתירו בעצמו, ⁴אם אחד ישא ויתן עם חברו בענינים שהם נסתרים כמו אלו שנפרשים ונבדלים מבני אדם, יבא לטעות, אחר שהשגה זאת בדרך שהוא נבדל מן העולם עצמו, ודבר זה ברור.

בעריות מותר לדרוש לשניים. הגמרא מבארת שעריות הכוונה לסוד העריות, פירוש: ¹סדר המציאות והקשרים שביניהם, היינו החוקים שקבע הקב"ה בעולם בחיבור המותר והאסור בין בני אדם. ניתן לדבר על סדר כאשר יש לפחות שני דברים, כי ביחס לדבר אחד העומד בפני עצמו לא שייך לומר סדר, לכן בעריות דורשים בשניים, והדורש הוא השלישי המוציא את הסוד אל השניים. ראוי שאופן הלימוד יתאים ²לדבר הנלמד, היינו לחכמה הנלמדת, לכן אם החכמה הנלמדת מתפשטת, ראוי שלימוד יתפשט, כלומר יתפרסם בהתאם. לכן סוד עריות, שהוא סדר הנבראים, צריך להתפרסם, וזה כאשר יש שניים השומעים מהמלמד. מעשה בראשית הוא יציאת הדברים על ידי הבורא אל הפועל, כלומר יש מוציא אל הפועל ויש הדבר היוצא לפועל, על כן שם דורש המלמד רק ליחיד, אבל בעריות, שהוא סדר בעולם, האחד דורש לשניים. הסבר נוסף: איסור העריות הוא ההתרחקות מאותם שאין ראוי להתחבר אליהם, כלומר, עמידה בתחום ובגבולות שהציב הקב"ה, לכן איסורי העריות נקראים חוק, כמו שנאמר ביחס לעריות: ואת חוקותי תשמרו. וזהו הכוונה: סוד העריות, שהקב"ה ברא את כל הנמצאים וקבע להם את חוקיהם שלא ישנו אותם. זה הוא דבר כללי לכל הנבראים, שעליהם לשמור את חוקם. העריות הוא חיבור עם מי שאינו ראוי לו החיבור, והוא עבירה על החוק האלוהי. אם כן עניין העריות הוא הדרגה הקרובה ביותר אל העולם, מפני שהוא חוק הנבראים. על כן ישנן שלוש מדרגות: המרכבה, כלומר, שהבורא נבדל לגמרי מהנבראים, ומפני שהשגה זו היא בעצמותו, לכן אין ראוי שדבר זה יתפרסם בעולם, ומשום כך אין דורשים במרכבה אפילו ליחיד. המדרגה השנייה, מעשה בראשית, כלומר יציאת העולם אל הפועל, מדרגה זו לא ביטוי בעולם המציאות, על כן היא